

АДРЕСАТНИЙ АСПЕКТ І ШКАЛА «ПРОЗОРОСТІ» МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ НАТЯКАННЯ

О.М. Белозьорова, канд. філол. наук (Харків)

Статтю присвячено аналізу адресатного аспекту мовленнєвого акту натякання на матеріалі сучасного німецькомовного діалогічного дискурсу. У фокусі уваги – класифікація мовленнєвих актів натякання за критерієм вдалості, а також шкала «прозорості» натяків.

Ключові слова: адресат, дискурс, мовленнєвий акт натякання, прозорість натяків.

Белозьорова Е.М. Адресатный аспект и шкала «прозрачности» речевых актов намекания. Стаття посвящена аналізу адресатного аспекта речевого акта намекания на материале современного немецкоязычного диалогического дискурса. В фокусе внимания – классификация речевых актов намекания по критерию их удачности, а также шкала «прозрачности» намеков.

Ключевые слова: адресат, дискурс, прозрачность намеков, речевой акт намекания,

Byelozyorova O.M. Addressee aspect and “transparence” of the speech act of hinting. The article analyzes addressee aspect of the speech act of hinting on the material of modern German dialogical discourse. It focuses on the classification of the speech acts of hinting based on their successfulness and also considers the “transparency” scale of hints.

Keywords: addressee, discourse, speech act of hinting, transparency of hints.

Грунтовності аналізу мовленнєвого акту натякання як дискурсивно-мовленнєвої взаємодії мовця і адресата, у ході якої ними конструється інтендована імпліцитна пропозиція – натяк, додає дослідження його адресатного аспекту із залученням понять успішності/вдалості мовленнєвих актів. Актуальна проблема успішності/вдалості мовленнєвих актів привертала увагу багатьох дослідників, зокрема Дж.Л. Остіна [6], Дж. Серля [13], Г.П. Грайса [10] та Д. Вундерліха [14; 15]. У той час коли у Дж.Л. Остіна і Дж. Серля умови успішності мовленнєвого акту (*felicity, happiness conditions*) були орієнтовані на мовця, у фокусі аналізу Г.П. Грайса опинився адресат, про що згадує також німецький лінгвіст Ф. Дьорге [9, с. 445–446], говорячи про «Грайсівський рецепт успіху» (*Grice'sche Erfolgsrezept*). Цей рецепт полягає у припущенні мовця думки про те, що адресат викаже ту чи іншу реакцію тоді, коли він розпізнає,

що мовець прагне цього, а саме, щоб він повірив у щось або щось зробив. Подібне очікування успіху з боку мовця для всіх випадків імплікатур виправдане лише тоді, якщо мовець і адресат кооперують один з одним і є компетентними або очікують цього один від одного.

Мета статті – визначити роль адресата у реалізації мовленнєвого акту натякання, представити класифікацію мовленнєвих актів натякання за критерієм їх вдалості, презентувати шкалу «прозорості» натяків. Об'єкт аналізу становлять мовленнєві акти натякання, які реалізуються в сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі. Предмет дослідження – специфіка адресатного аспекту мовленнєвого акту натякання. Матеріалом дослідження слугують фрагменти діалогів, що ілюструють мовленнєві акти натякання, з творів художньої літератури німецькомовних авторів кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Першим, хто розрізнув поняття успішності й вдалості мовленнєвого акту, став Д. Вундерліх [14]. Успішність Д. Вундерліха (*Gelingen*) є ідентичною успішності Дж. Серля (*felicity, happiness*), проте вдалість стала новим терміном в прагмалінгвістиці. Однак запропоновані дослідником терміни *Erfolgreichsein* (вдалість) та *Gelingen* (успішність) викликають певні труднощі при перекладі з німецької мови, тому що для того, що Д. Вундерліх розуміє під *Erfolgreichsein*, швидше підійшло б позначення *Gelingen* і навпаки. Те, що Д. Вундерліх розуміє під вдалістю (*Erfolgreichsein*), в розмовній німецькій мові визначається також як *Gelingen*. Наприклад, сторонній спостерігач міг би сказати: *Der Sprecher wollte den Hörer beleidigen, es ist ihm aber nicht gelungen* і під *gelungen* він розумів би те, що у Д. Вундерліха позначається як *Erfolgreichsein*.

Проте ця термінологічна непослідовність не зменшує великого практичного значення зроблених ним висновків.

Отже, Д. Вундерліх розрізняє:

- 1) успішність (*Gelingen, felicity, happiness* у Дж. Серля) – категорія мовця. Термін означає поняття, яке охоплює іллокуційно-граматичні правила. Якщо мовець реалізує свою мовленнєву дію відповідно до зазначених правил, то вона є успішною, тобто адресат розуміє, чого від нього хоче мовець.
- 2) вдалість (*Erfolgreichsein*) – категорія адресата. Мовленнєвий акт є вдалим, якщо мовець досягає своєї перлокутивної мети.

Д. Вундерліх [15] виділяє три фази здійснення мовленнєвого акту (надалі МА – О.Б.): розуміння, прийняття (акцептація, рецепція), реакція. Перша фаза розуміння відповідає безпосередньо успішності МА мовця. Ця фаза відрізняється від двох наступних (акцептації і реакції) своєю невимущеністю, у той час як прийняття та реакція залежать від волі адресата, який може або прийняти або не прийняти іллокутивні цілі співрозмовника. Отже, успішність охоплює саму мовленнєву дію і фазу розуміння адресата, а вдалість – прийняття і реакцію адресата, які, в свою чергу, неможливі без розуміння.

Таким чином, успішним є мовленнєвий акт, коли адресат зрозумів, що мав на увазі мовець, вдалим

є мовленнєвий акт, коли має місце інтендований мовцем вплив.

Характеризуючи роль адресата в ситуації натякання та розмежовуючи поняття вдалості та успішності натяку, можна здійснити класифікацію МА натякання за критерієм їхньої вдалості. Розподіляємо МА натякання на вдалі і невдалі МА натякання. Кожен з цих типів МА натякання поділяємо на підтипи. Розглянемо ці типи докладніше.

1. вдалі МА натякання (мовець досягнув своєї перлокутивної мети, адресат показав відповідну реакцію):

1.1. безпосередньо вдалі МА натякання – коли адресат розпізнає, приймає і реагує на натяк одразу ж:

„*Ich habe ihr nach ungefähr zwei Monaten gesagt, dass sie gehen soll.*

Sie... äh... schien sich mehr von der ganzen Sache erwartet zu haben, und ich...“

+> *Theresa wollte mich heiraten, aber ich wollte das nicht.*

„*Theresa Leitner hat Sie angemacht und Sie hatten kein Interesse“.*

(*Bernuth Ch.: Untreu, S. 329*)

У Мони (адресата) не виникло ніяких труднощів щодо розуміння інтенції пана Лембергера (мовця) – повідомити про ставлення до нього Терези Ляйтнер – і вона прийняла і відреагувала на нього одразу ж, експліцитно уточнюючи повідомлену інформацію. Отже, МА натякання виявився вдалим.

1.2. опосередковано вдалі МА натякання – коли для розуміння, прийняття і реакції на натяк адресату необхідні додаткові пояснення:

„*Bekannter...“ Ihr perfekter Mund kräuselt sich zu einem ironischen Lächeln.*

+> *Deine Mutter hat einen Geliebten.*

„*Was meinst du?“*

„*Die Wahrheit. Es geht darum, dass du sie siehst und benennst. Schon vergessen?“*

Maria senkt den Kopf. Sie will nicht wissen, was jetzt kommt, aber ihr ist klar, dass sie dem nicht ausweichen kann. Ihre Mutter hat einen Bekannten, sie hat einen... Geliebten. Sie ist ihrem Mann, Marias Vater, nicht treu.

(*Bernuth Ch.: Untreu, S. 274*)

На відміну від безпосередньо вдалих МА натякання, для того, щоб адресат (Марія) зрозуміла інтенцію мовця (Кай), прийняла та відреагувала на натяк, їй потрібні були додаткові пояснення. Для того, щоб отримати їх, вона скористалась поширеною технікою – перепитала: *Was meinst du?* щоб перевірити, чи правильний хід її думок.

2. невдалі МА натякання (мовець не досягнув своєї перлокутивної мети, і адресат не показав відповідну реакцію):

2.1. явно невдалі МА натякання – адресат не розпізнає, не приймає і не реагує на натяк:

„*Hat sie... War sie... Ich meine, wie wirkte sie auf Männer?*“ +> *Hat sie gern geflirtet?*

„*Was meinen Sie damit?*“

„*Attraktiv? Hat sie gern geflirtet? Das meine ich.*“
(*Bernuth Ch.: Untreu S. 89*)

Про те, що МА натякання виявився невдалим, свідчить той факт, що мовець (Мона) змушена була скористатися експлікацією, що, власне, анулювало сам натяк.

2.2. неявно невдалі МА натякання – адресат розпізнає натяк, але не приймає і не реагує на нього:

„*Autos klauen ist schlimm. Aber nur solange, bis der Autobesitzer ermordet wurde. Dann ist das schlimmer.*“ +> *Sie wurden erpresst wegen der Kasette.*

„*Von diesen Dingen verstehe ich leider nicht viel.*“

„*Sie wurden erpresst wegen dieser Kasette. Und jetzt sind die beiden Erpresser tot. Schön für Sie, Herr Klühse. Aber – eben schlimmer.*“

„*Ich betrachte unser kleines Gespräch als beendet. Und Sie – Sie sollen es als nie stattgefunden betrachten.*“

(*Güskens Ch.: Schaumschlägers Ende, S. 134-135*)

Незважаючи на той факт, що адресат (священик) і розпізнав натяк, він навмисне не прийняв і не відреагував на нього. Отже, мовець не може бути впевнений, що досяг своєї додаткової перлокутивної мети (в наведеному діалозі примусити священика думати, що поліція має достатньо причин, щоб вважати саме його вбивцею). Це підтверджує думку В. Діттеля про те, що адресат може сам вирішувати, чи показувати очікуваний (інтендований) ефект [8, с. 8]. Прикладом такого «навмисного

нерозуміння» натяку [3, с. 223] є поданий діалог:

„*Es ist ja nur... glaubst du denn, dass es ein Unfall war?*“ *Sabine schaute Maria eindringlich an.* +> *Die Frau wurde getötet.*

„*Keine Ahnung.*“ *Sie wollte nicht reden. Nicht hier.*
+> *Ich will das nicht besprechen.*

(*Utz B.: Alte Bande, S. 38*)

Мовець (Сабіне) хоче обговорити з адресатом можливість того, що третя особа (подруга співрозмовників) не загинула внаслідок нещасного випадку в автокатастрофі, а її було вбито. Однак адресат (Марія) не хоче говорити про це, оскільки вона боїться помсти з боку вбивць цієї жінки. Тому вона навмисно вдає, нібито вона не розуміє натяк. Спостерігаємо наявність невербального індикатору натякання (пильного погляду) – *Sabine schaute Maria eindringlich an*, призначеного мінімізувати зусилля адресата для впізнання натяку.

Особливий інтерес викликають ситуації, коли адресат розпізнає натяк, приймає його і реагує на нього також натяком:

„*Ich war vor zwei Tagen oben am Hirschhorn. Bei der Ruine.*“

+> *Ich habe Sie dort gesehen.*

„*Am Hirschhorn? Und da haben Sie mich gesehen, was?*“

Schübel nickte.

„*So, da haben Sie mich gesehen? Mit einer Dame, nicht?*“

Aha... Und jetzt wollen Sie Geld? Geliehen?“

+> *Ich gebe Ihnen Geld, damit Sie schweigen. Schübel versicherte eifrig: „Ja, natürlich. Geliehen.“*

(*Heim P.: Ärzte der Schwarzwaldklinik, S. 390-391*)

Наведена ситуація є певного роду шантаж, до того ж і шантажист, і жертва користуються натяками, уникаючи буквальних висловлень. Відповідно до нашої класифікації ми відносимо цей приклад натякання до безпосередньо вдалих МА натякання.

Випадки ж дійсного нерозуміння адресатом натяку мають місце, коли обидва комуніканти інтерпретують використані мовленнєві акти по-різному. Це означає, що адресат не розпізнає інтендований прагматичний зміст висловлення мовця [7, с. 87]. Про подібні випадки говорить також А. Коерфер: «Часто трапляється, що з перспективи ад-

ресата розуміється зміст висловлення в більшій чи меншій мірі, або розуміється зовсім інший зміст, ніж той, що був укладений мовцем у висловлення» [12, с. 128].

Можливою є також ситуація, коли адресат бачить натяк там, де його немає, тобто натяк не входив в інтенцію мовця:

„Um es einmal so auszudrücken: Sie war offenbar alles andere als beliebt“.

Thode-Meier zuckte mit den Schultern: „Der Erfolgreiche ist nie sonderlich beliebt“.

Luise Hülshoff musterte ihn amüsiert: „Danke, Stefan“.

Ihr Assistent wurde puterrot: „Also, hören Sie, Chefin... So habe ich das doch nicht gemeint“.

(Schneider A.: Töchterlein, mein Herz ist rein, S. 24)

У наведеному дискурсивному фрагменті мовець (Стефан) не мав за мету образити адресата (свого шефа). Однак адресат інтерпретував висловлення таким чином, що мовець буцімто натякає про те, що шефа не дуже люблять у колективі через успіхи останнього.

Спостерігається також ситуація, коли адресат не може бути впевнений, чи мав натяк місце взагалі:

„Und nachdem er [Doktor Jäger] sein Werk vollendet hatte, stellte er fest, dass das Bild beschädigt war, und kam damit zu Ihnen“.

„Viele Menschen leben davon, dass andere etwas beschädigen, Herr Leutnant. In gewisser Weise auch Sie“.

Hätte Pfützner wenigstens diesen Satz ein wenig ironisch oder aggressiv ausgesprochen! Aber nichts da: langweilig, uninteressiert, lau. Ja, lau war das richtige Wort.

Gollus übergang die Anspielung, die vielleicht gar keine sein sollte, und sagte:

„Aber hätte Doktor Jäger Ihnen, dem Fachmann, dann nicht gleich die ganze Arbeit überlassen sollen?“

(Weber K.-H.: Museumsräuber, S. 344)

Така ж сама ситуація спостерігається й в наступному дискурсивному фрагменті. Адресат не може однозначно інтерпретувати висловлення мовця (професора Домке). Адресат відчуває певну аномальність висловлення, однак він невпевнений, що саме мовець мав на увазі:

„So, so. Frau Krüger hat Ihnen das gesagt. Unsere Frau Krüger weiß immer Bescheid.“

Irgendwie hörte es sich eigenartig an. Wie: „Frau Krüger weiß auch über Ihre lästigen Schnüffeleien Bescheid und informiert mich ständig“? Oder wie: „Frau Krüger weiß mehr als gut für sie ist, und wird langsam zu einem Problem“? War ich paranoid? Auch wenn nicht, müßte ich erst mal meinen Hintern retten.

(Spielberg Ch.: Russische Spende, S. 262)

Так само, через той факт, що обсяг фонових знань не співпав у адресата і мовця, в наведеному далі фрагменті адресат, хоча і інтуїтивно відчуває, що мовець (діловий партнер батька) говорить натяками, однак адресат (маленька дівчина Марія) не спроможний остаточно зрозуміти, що мав на увазі мовець:

„Kleine Lolita“ hat sie ein Geschäftsfreund ihres Vaters neulich genannt, in einem Moment, als ihre Eltern gerade abgelenkt waren. Maria kennt den Namen „Lolita“ nur aus einem Popsong, aber sie ahnt dunkel, was den Mann dazuveranlasste, sie auf diese Weise anzusprechen. Sie spürt, dass es sich um eine Andeutung handelte, die etwas Verbotenes beinhaltet.

(Bernuth Ch.: Untreu, S. 94)

Як свідчить емпіричний матеріал, факт, що адресат не зміг однозначно інтерпретувати натяк через те, що обсяг фонових знань мовця і адресата не співпав, є дуже поширеною причиною невдачності МА натякання. Невдалість МА натякання може пояснюватись також розходженням у розумінні, як це пояснює О.В. Мілосердова: «З точки зору прагматики основним розходженням у розумінні слід, очевидно, визнати розуміння на рівні значення, і, з іншої, розуміння на рівні смислу. <...> Найчастіше випадки взаємонерозуміння зустрічаються при використанні у мовленні непрямих мовленневих актів і імпліцитних висловлень» [4, с. 23].

Проаналізувавши дослідницький корпус мовленневих актів натякання, ми можемо стверджувати, що в МА натякання адресат відіграє визначальну роль, адже він вирішує, реагувати на натяк чи ні:

„Könnte es nicht doch sein, dass du gegenüber Margret etwas voreingenommen bist?“

„Ich glaube eher, dass du nicht ganz unvoreingenommen bist. Ich versuche nur, mich

beim Denken allein auf mein Hirn zu verlassen.“

+> *Du bist zu voreingenommen.*

Ich fand es unter meiner Würde, auf diese Anspielung einzugehen.

(Spielberg Ch.: *Russische Spende*, S. 248)

У наведеному діалозі авторські ремарки допомагають «прочитати» думки адресата. Як видно з цього фрагменту, адресат сам вирішує, чи буде він показувати очікувану реакцію або взагалі якось чинити на натяк чи він утримається від відповіді.

Зауважимо, що спрямованість на адресата постає невідривною передумовою комунікації [1, с. 305; 2, с. 6; 5, с. 72]. Крім того, саме реакція адресата відіграє для дослідника роль того самого «індикатору», який дозволяє судити про те, чи виявляється натяк вдалим. У ситуації натякання мовець обирає оптимальну, з його точки зору, комбінацію лексичних одиниць та синтаксичних структур для вираження своєї інтенції.

Для мінімізації вірогідності неадекватного тлумачення адресатом непрямого змісту мовець прагне підвищити ступінь так званої «прозорості» натяків, і, з огляду на цей факт, вважаємо за можливе класифікувати МА натякання також за ступенем їхньої «прозорості».

«Прозорість» МА натякання визначається за допомогою дослідження реактивних ходів адресату. Спостерігаємо, що найбільш вживаними індикаторами натякання постають питальні конструкції *Was meinst du? Was möchten Sie damit sagen? Willst du sagen, dass...? Worauf willst du hinaus?* тощо.

Зазначимо, що МА натякання можуть розрізнятися за ступенем «прозорості», яка може бути представлена у вигляді шкали. Виділяємо такі ступені прозорості МА натякання:

- високий: мова йде, в першу чергу, про безпосередньо вдалі МА натякання, коли адресат не докладає зусиль для того, щоб розпізнати, прийняти та відреагувати на натяк.

„*In der Küche?*“

„*Ja, in der Küche.*“

„*Ziemlich ungewöhnlich um diese Zeit, finden Sie nicht?*“

+> *War das ein Anschlag?*

„*Es gibt keinerlei Anhaltspunkte, für einen*

Anschlag, wenn Sie darauf hinaus wollen. Und darauf wollen Sie doch hinaus!“

(Lenk F.: *Brand-Aktuell*, S. 15-16)

Але сюди відносимо також випадки «навмисного нерозуміння» натяку, тобто неявно невдали МА натякання, оскільки адресат розпізнав натяк, хоч і відмовився прийняти і відреагувати на нього.

„*Wenn Sie mich fragen, war die Entführung nur vorgetäuscht. Ich glaube, dass Ihr Mann bereits tot war, als dieser angebliche Entführer bei Ihnen angerufen hat.*“

+> *Sie haben Ihren Mann umgebracht.*

„*Das verstehe ich nicht.*“

„*Und ob Sie das verstehen, Frau Hotz. Ich weiß nicht, was für Gründe Sie hatten, Ihren Mann umzubringen. Aber sicherlich werde ich noch ein paar gute Gründe finden.*“

(Graf R.: *Philip Maloney und der Mord im Theater*, S. 67)

- помірний: маються на увазі опосередковано вдалі МА натякання – коли для розуміння, прийняття і реакції на натяк адресату необхідні додаткові пояснення.

„*Hören Sie zu! Ich gebe zu, dass wir keine Ahnung haben, wer diese Minnie sein könnte. Und solange das so ist, halten wir uns an die bekannten Fakten. Die bestehen aus zwei Anschlügen, wobei der zweite schon allein deshalb mehr verspricht, weil der oder die Täter Zugang zur Oper gehabt haben mussten, um das Attentat entsprechend vorzubereiten. Nach dem Anschlag sind mit Hawliczek und Ihrer Schwester zwei solche Personen spurlos verschwunden...*“

+> *Ich verdächtige Hawliczek und Ihre Schwester.*

„*Sie wollen andeuten, dass...*“

„*Ja. So wie die Dinge stehen, sind die beiden unsere Hauptverdächtigen.*“

(Jaumann B.: *Hörsturz*, S. 137)

- низький: йдеться про так звані маргінальні випадки, коли адресат не впевнений, чи мав місце натяк взагалі. В залежності від остаточного рішення адресата МА натякання буде охарактеризовано як вдали чи ні.

„*Dein Wort in Gottes Gehörgang. Jedenfalls kommt mir die ganze Sache mehr und mehr spanisch vor.*“

Joya nahm es als Anspielung auf seine Herkunft. Er verzichtete darauf, beleidigt zu sein, lieber wollte er sie mit Argumenten niederringen.

(Pfanner Th.: Glaube, Liebe, Mord, S. 85)

Також відносимо до цієї групи випадки, коли адресат розпізнав, що мовець на щось натякає, але він не знає, на що саме.

„Ich musste die ganze Zeit an etwas denken. Die Maoris... Haben... haben sie Ihnen was getan?“
+> *Haben die Maoris Sie vergewaltigt?*

„Was meinen Sie damit?“

„Wehgetan. Ob sie Ihnen wehgetan haben?“

„Ich verstehe immer noch nicht, was Sie meinen.“

„Ob man Sie verletzt hat?“

„Nein, das hat man nicht! Ich sagte schon, der Krieger war ein Galan.“

„Er ist ein Wilder, und Sie müssen ihm gefallen haben.“

„Gefallen? Was soll das wieder heißen?“

„Mein Fräulein, ich wollte Sie nicht kränken.“

„Dann fragen Sie mich richtig, Gus van Mart!“

(Mueller R.: Die Töchter des Pflanzenjägers, S. 289)

– **нульовий**: сюди відносимо явно невдалі МА натякання, які не були навіть розпізнані адресатом.

„Gibt's was Neues im Entführungsfall?“

+> *Ich weiß, dass du die Geiseln hast.*

Er fragte betont heuchlerisch. Buffy sollte ruhig merken, dass er noch etwas im Hinterland hatte.

„Nein, leider nicht. Weißt du was?“

„Ach, Herby, ich weiß doch immer was. Geht's den Geiseln gut?“

Herb sah ihn erstaunt an: „Na, ich hoffe doch. Aber warum fragst du mich das?“

(Izquierdo A.: Jede Menge Seife, S. 134)

Таким чином, ми доходимо висновку, що в ситуації натякання адресатові відводиться активна роль. За критерієм вдалості розрізняємо МА натякання вдалі та невдалі, які, в свою чергу, розподіляються на підтипи в залежності від характеру міни комунікативних ролей і когнітивних процесів адресата. Когнітивні процеси адресата зумовлюють також існування шкали прозорості МА натякання, за якою МА натякання розподіляються в залежності від ступеню їхньої прозорості на МА

натякання високої, помірної, низької та нульової прозорості. До перспектив дослідження відносимо більш глибоке вивчення окремих підтипів цієї класифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 423 с.
2. Воробьева О.П. Текстовые категории и фактор адресата / О.П. Воробьева. – К. : Вища школа, 1993. – 200 с.
3. Костецкая О.Н. О некоторых способах индизказательной передачи информации / О.Н. Костецкая // РА в лингвистике и методике. – Пятигорск : ПятГПИИЯ, 1986. – С. 221–223.
4. Милосердова Е.В. Понять – значит все... упростить? Или усложнить? / Е.В. Милосердова // Культура взаимопонимания и взаимопонимание культур. – Ч. 1. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2004. – С. 21–30.
5. Солганик Г.Я. К проблеме типологии речи / Г.Я. Солганик // Вопросы языкознания. – 1981. – № 1. – С. 70–79.
6. Austin J.L. How to do Things with Words? Zur Theorie der Sprechakte / J.L. Austin. – 2. Aufl. – Stuttgart : Reclam, 1994. – 217 S.
7. Burkart R. Kommunikationswissenschaft. Grundlagen und Problemfelder / R. Burkart. – Wien, Köln, Weimar : Böhlau Verlag, 2002. – 608 S.
8. Dittel W. Intention und Kommunikation. Beitrag zu einer Theorie der Bedeutung / W. Dittel. – Königstein / Ts. : Hain, 1979. – 199 S.
9. Dörge F. Grice'sche Kommunikation und Perlokutionen / F. Dörge // Linguistische Berichte. – 2001. – Heft 188. – S. 441–458.
10. Grice H.P. Intendieren, Meinen, Bedeuten / H.P. Grice // G. Meggle (Hg.). Handlung, Kommunikation, Bedeutung. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1993. – S. 2–15.
11. Helbig G. Deutsche Grammatik. Ein Buch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha. – Leipzig : Verlag Enzyklopädie, 1987. – 737 S.
12. Koerfer A. Institutionelle Kommunikation: Zur Methodologie und Empirie der Handlungsanalyse / A. Koerfer. – Opladen : Westdt. Verl., 1994. – 302 S.
13. Searle J. Sprechakte. Ein sprachphilosophisches Essay / J. Searle. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1971. – 306 S.
14. Wunderlich D. Studien zur Sprechakttheorie / D. Wunderlich. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1976. – 416 S.
15. Wunderlich D. Wie kommen wir zu einer Typologie der Sprechakte? / D. Wunderlich // Neuphilologische Mitteilungen. – 1986. – 87. – S. 498–509.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bernuth Ch. Untreu / Ch. Bernuth. – München : Goldmann Verlag, 2003. – 350 S. 2. Graf R. Philip Maloney und der Mord im Theater / R. Graf. – Zürich : Kein & Aber, 2000. – 333 S. 3. Güsken Ch. Schaumschlägers Ende / Ch. Güsken. – Dortmund : GRAFIT, 1997. – 189 S. 4. Heim P. Die Ärzte der Schwarzwaldklinik / P. Heim. – Bayreuth : Hestia, 1987. – 486 S. 5. Izquierdo A. Jede Menge Seife / A. Izquierdo. – Dortmund : GRAFIT, 1997. – 236 S. 6. Jaumann B. Hörsturz / B. Jaumann. – Berlin : Aufbau Taschenbuch Verlag, 1998. – 314 S. 7. Lenk F. Brand-Aktuell / F. Lenk. – Dortmund : GRAFIT, 1996. – 150 S. 8. Mueller R. Die Töchter des Pflanzenjägers / R. Mueller. – München : Limes Verlag, 2002. – 341 S. 9. Schneider A. Töchterlein, mein Herz ist rein / A. Schneider. – Hamburg : Rasch und Röhrling Verlag, 1996. – 194 S. 10. Spielberg Ch. Die russische Spende / Ch. Spielberg. – München : Piper, 2001. – 317 S. 11. Utz B. Alte Bande / B. Utz. – Berlin : ESPRESSO, 2001. – 221 S. 12. Weber K.H. Museumsräuber / K.H. Weber. – Berlin : Das Neue Berlin Verlag, 1980. – 188 S.

REFERENCES

Austin, J.L. (1994). How to do Things with Words? // *Zur Theorie der Sprechakte*. 2. Aufl., Stuttgart: Reclam.
 Bakhtin, M.M. (1979). *Estetika slovesnogo tvorcestva [Aesthetics of linguistic creativity]*, Moscow: Iskustvo.
 Bernuth, Ch. (2003). *Untreu*, München: Goldmann.
 Burkart, R. (2002). *Kommunikationswissenschaft. Grundlagen und Problemfelder*, Wien, Köln, Weimar: Böhlau.
 Dittel, W. (1979). *Intention und Kommunikation. Beitrag zu einer Theorie der Bedeutung*. – Königstein/Ts.: Hain.
 Dörge, F. (2001). Grice'sche Kommunikation und Perlokutionen. *Linguistische Berichte*, 188, 441-458.
 Graf, R. (2000). *Philip Maloney und der Mord im Theater*. Zürich: Kein & Aber.
 Grice, H.P. (1993). Intendieren, Meinen, Bedeuten // *Handlung, Kommunikation, Bedeutung*. G. Meggle (Ed.). Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 2-15.
 Güsken, Ch. (1997). *Schaumschlägers Ende*. Dortmund: GRAFIT.
 Heim, P. (1987) *Die Ärzte der Schwarzwaldklinik*. Bayreuth: Hestia.

Helbig, G. and Buscha, J. (1987). *Deutsche Grammatik. Ein Buch für den Ausländerunterricht*. Leipzig: Verlag Enzyklopädie.
 Izquierdo, A. (1997). *Jede Menge Seife*. Dortmund: GRAFIT.
 Jaumann, B. (1998). *Hörsturz*. Berlin: Aufbau Taschenbuch Verlag.
 Koerfer, A. (1994). *Institutionelle Kommunikation: Zur Methodologie und Empirie der Handlungsanalyse*. Opladen: Westdt. Verl.
 Kosteckaja, O.N. (1986). O nekotorykh sposobakh inoskazatel'noj peredachi informacii [About some ways of allegorical information transfer] / *RA v lingvistike I metodike [Speech act in linguistics and methodics]*, Pyatigorsk: PyatGPIIJa, 221-223.
 Lenk, F. (1996). *Brand-Aktuell*. Dortmund: GRAFIT.
 Miloserdova, Ye.V. (2004). Poniat' – znachit vse... uprostit' ili uslozhnit' [Does understanding mean... simplifying everything? Or complicating everything?] / *Kul'tura vzaimoponimaniia i vzaimoponimanie kul'tur [Culture of mutual understanding and mutual understanding of cultures]*. Part 1. Voronezh: Voronezh state university, 21-30.
 Mueller, R. (2002). *Die Töchter des Pflanzenjägers*. München: Limes Verlag.
 Schneider, A. (1996). *Töchterlein, mein Herz ist rein*. Hamburg: Rasch und Röhrling Verlag.
 Searle, J. (1971). *Sprechakte. Ein sprachphilosophisches Essay*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
 Solganik, G.Ja. (1981). K probleme tipologii rechi [About the problem of speech typology] / *Voprosy yazykoznanii – Issues of Linguistics*, 1, 70-79.
 Spielberg, Ch. (2001). *Die russische Spende*. München: Piper.
 Utz, B. (2001). *Alte Bande*. Berlin: ESPRESSO.
 Vorobiova, O.P. (1993). *Tekstovyye kategorii i factor adresata [Text categories and addressee factor]*. Kiev: Vyscha shkola.
 Weber, K.H. (1980). *Museumsräuber*. Berlin: Das Neue Berlin.
 Wunderlich, D. (1976). *Studien zur Sprechakttheorie*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
 Wunderlich, D. (1986). Wie kommen wir zu einer Typologie der Sprechakte? *Neuphilologische Mitteilungen*, 87, 498-509.